

СУЧАСНИЙ СТАН ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО РАНЬОГО ІНШОМОВНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Авторка статті піддає ґрунтовному аналізу сучасний стан підготовки педагогів у сфері ранньої іншомовної освіти: для дошкільників та дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: *підготовка, відповідне фахове забезпечення, рання іншомовна освіта, діти дошкільного та молодшого шкільного віку.*

Тенденція до раннього навчання іноземних мов (ІМ) в Україні, що набрала шалених обертів останнім часом, вимагає від вітчизняної педагогічної освіти підготовки фахівців нового типу. Сьогодні в країні з'являється все більше альтернативних дошкільних закладів, переважно приватного характеру, а також закладів типу "дошкільний навчальний заклад-школа". Приватні школи України складають 0,01% від загальної кількості шкіл (понад 20000 загальноосвітніх закладів). Для порівняння: в Голландії цей відсоток становить 70%, у Польщі – 20%, в Росії вже подолано 10-відсотковий бар'єр. У столиці за таке задоволення батькам доводиться платити від 1,5 до 8 тисяч гривень за місяць [6]. У зв'язку з цим гостро постало питання підготовки педагогів з правом викладання ІМ як для дошкільних навчальних закладів, так і для початкової загальноосвітньої школи. Означена тенденція в країні реалізується стратегічним курсом у Європейський і світовий культурно-освітній та економічний простір, що включає здійснення заходів з модернізації навчання і викладання ІМ на всіх освітніх ступенях, у тому числі у вищій, професійній ланках. Цей курс закріплений у нормативно-правових документах про освіту: Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, державна програма "Вчитель", Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції у Європейський простір, про приєднання вищої школи до Болонського процесу та ін.

Але, не зважаючи на дослідження та публікації з теми означеного питання, дотепер існують суперечності між запитом і реальними можливостями сфери раннього навчання ІМ, а також сучасним становищем із підготовкою майбутніх фахівців для реалізації ранньої іншомовної освіти.

Засади формування професійних іншомовних умінь у майбутніх працівників дошкільних навчальних закладів і початкової школи знайшли відображення у дослідженнях не лише вітчизняних учених і науковців: С. Будак (дидактичні умови підготовки); К. Вітенберг (використання засобів інформаційно-комунікативних технологій у процесі підготовки); В. Карташова (засади формування професійних іншомовних умінь у майбутніх працівників дошкільних навчальних закладів); О. Бігич, Н. Гальскова, І. Зимня, Р. Мартинова, О. Негневицька, В. Плахотник, Г. Рогова, С. Роман, Н. Шаркова (окремі аспекти зазначеної проблеми).

Мета цієї статті – вивчити та проаналізувати сучасний стан підготовки вітчизняних педагогічних кадрів для навчання ІМ дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Характерною ознакою розуміння потреби у ранньому вивченні ІМ стало прагнення батьків залучити дітей до іншомовної освіти якомога раніше. Результати проведених спеціальних досліджень та експериментального навчання показали, що дошкільний та молодший шкільний вік є сприятливими для оволодіння мовами за умови правильного методично організованого навчання та запровадження безперервності процесу (І. Зимня, К. Полонська, О. Рейпольська, С. Соколовська та ін.), створюючи належні умови для ефективного подальшого оволодіння мовами. Раніше ІМ для дошкільників носило факультативний характер. Пізніше, у 2009–2010 рр. з появою державної Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі" таке навчання набуло правового статусу. У 2002–2003 рр. вперше в історії вітчизняної школи розпочинається вивчення ІМ як загальноосвітнього предмета з 2-го класу. Збільшується кількість класів і шкіл із поглибленим вивченням дисципліни з 1-го класу. Починаючи з 1 вересня 2012 р. відповідно до діючого Державного стандарту до навчальних планів перших класів усіх загальноосвітніх шкіл України введено вивчення однієї ІМ з розрахунку 1 година на тиждень.

Активізація тенденції XXI ст. до іншомовної освіти з раннього віку позначилася лютневою Всеукраїнською нарадою (2009 р.) у Міністерстві освіти і науки України з питань раннього навчання ІМ у дошкільних навчальних закладах і в початковій школі, за результатами якої були окреслені основні шляхи його удосконалення, що знайшли відображення в проекті "Плану дій щодо поліпшення якості вивчення іноземних мов у дошкільних навчальних закладах та початковій школі загальноосвітніх навчальних закладів на 2009–2012 роки". Зокрема, йшлося про необхідність оновлення стандартів вищої освіти з напрямів та спеціальностей "вчитель іноземної мови" (2010 р.); модернізації змісту іншомовної освіти гуманітарного напрямку зі спеціальності "вчитель іноземної мови початкової школи" у педагогічних коледжах і училищах (до 01.02.2010 р.); організації розробки наочно-дидактичного матеріалу для дітей старшого дошкільного віку (до 01.09.2009 р.), навчально-методичних посібників з вивчення ІМ для вихователів дошкільних навчальних закладів та вчителів початкової школи (01.09.2009 р.), сучасних підручників, зокрема мультимедійних, з ІМ

для вищої школи, підручників з методики викладання ІМ у дошкільних закладах і в початковій школі для педагогічних та інших вищих навчальних закладів (2009–2010 рр.); запровадження надання додаткових послуг щодо вивчення ІМ у дошкільному закладі відповідно до попиту батьків (2009–2012 рр.); забезпечення підвищення кваліфікації (щонайменше 2-тижневого) вчителям ІМ початкової школи та дитячих садків (протягом 2009–2012 рр.); організації у рамках проекту "партнери школи майбутнього" вивчення педагогічними працівниками кращого міжнародного досвіду в сфері раннього навчання ІМ (2009–2012 рр.); проведення заходів щодо впровадження міжнародних проектів з вивчення ІМ у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах (2009–2012 рр.) [5].

Зазначене вимагало швидкої та якісної реакції на проблеми, що виникли із фаховим забезпеченням раннього навчання ІМ. Професійну підготовку педагогів для реалізації ранньої іншомовної освіти маємо розглядати як систему, що характеризується сукупністю взаємодіючих між собою елементів, як у самій системі, так і у взаємозв'язках із системами дошкільної та початкової освіти, які вони покликані обслуговувати. Водночас існуюча система дошкільного виховання та початкової освіти не спроможна задовольнити ці потреби. Під час наради МОН України в лютому 2009 р. колишній Міністр освіти І. Вакарчук [1] у своїй доповіді наголосив на тому, що, незважаючи на те, що в країні ведеться інтенсивна підготовка педагогів з ІМ, питання залишається відкритим. До причин такого становища відносять досить низьку якість професійної підготовки саме за спеціальністю вихователів з правом викладання ІМ або вчителів початкових класів та ІМ (поєднана спеціальність). Як правило, у молодших спеціалістів іншомовна підготовка не відповідає вимогам до вчителя ІМ, а у бакалаврів і спеціалістів низький рівень сформованості як методичної, так і спеціальної іншомовної компетенції. За визначенням же І. О. Зимньої, педагог у сфері ранньої іншомовної освіти своїми професійними, особистісними, комунікативними якостями в їх поєднанні має у найвищому ступені відрізнятися від педагога будь-якого рівня і форми навчання, що таке навчання мають реалізовувати найбільш підготовлені, схильні до роботи з дітьми вчителі [3].

Низькі попередні показники цього процесу були пов'язані з тим, що іншомовну підготовку дошкільників та учнів початкових класів здійснювали випускники факультетів іноземних мов педагогічних інститутів та університетів з кваліфікацією вчителя ІМ для середньої та старшої шкіл. Зрозуміло, що така підготовка не відповідала вимогам методики дошкільної освіти та початкової школи. До того ж, не менш важливим негативним фактором стало те, що дуже малий відсоток випускників вишів, майбутніх вчителів ІМ, включаючи і для сфери ранньої іншомовної освіти, мають позитивну мотивацію до педагогічної діяльності.

На сьогоднішній день спеціалістів з ранньої іншомовної освіти готують згідно з положеннями, зазначеними у листі МОН України "Про перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра" вказано, що вони поєднуються з урахуванням спорідненості галузей наук, які відображаються в шкільних навчальних предметах, видів педагогічної діяльності в середній школі, дошкільних і позашкільних навчальних закладах [4]. Перелік спеціальностей поданий у додатку до нього, зокрема:

**Спеціальності, що поєднуються зі спеціалізацією / додатковою спеціальністю
"іноземна мова"**

Шифр і найменування галузі знань	Напрямок підготовки	Додаткові спеціальності та спеціалізації	Кваліфікація за освітньо-кваліфікаційним рівнем "спеціаліст"
0101. Педагогічна освіта	6.010101 Дошкільна освіта	Спеціалізація: іноземна мова (вивчається одна мова)	Організатор дошкільної освіти. Вихователь дітей дошкільного віку. Учитель ІМ у дошкільних закладах.
0101. Педагогічна освіта	6.0101027 Початкова освіта	Спеціалізація: іноземна мова (вивчається одна мова)	Організатор початкової освіти. Учитель початкової школи. Учитель ІМ у початковій школі.

Зазначений перелік чинний для всіх вишів III–IV рівнів акредитації, що реалізують підготовку педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста і магістра. У більшості вишів, а також педагогічних коледжів і училищ, відповідно до державних документів, друга спеціальність "Іноземні мови" поєднується з такими спеціальностями, як "Дошкільне виховання", "Початкове навчання". На нашу думку, таке поєднання є оптимальним: майбутні педагоги оволодівають необхідними знаннями, вміннями, навчальними стратегіями у поєднанні, а відтак здобувають якісну професійну підготовку за двома спеціальностями.

Підготовка педагогічних працівників до раннього навчання ІМ у педагогічних вищих навчальних закладах може проводитися тоді, коли студенти:

1) здобувають вищу філологічну освіту за напрямом ІМ і ця спеціальність поєднується зі спеціальністю "Дошкільна освіта";

2) здобувають вищу філологічну освіту за напрямом ІМ і проходять спеціалізацію до роботи у системі дошкільної освіти;

3) майбутні дошкільні працівники здобувають другу спеціальність "Мова і література (із зазначенням мови)" і проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку;

4) майбутні педагогічні працівники здобувають педагогічну спеціальність у галузі "Освіта" (напрямок "Початкова освіта" та ін.) та додаткову спеціальність "Мова і література (із зазначенням мови)" і проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку;

5) вчителі спеціальності "Мова і література (із зазначенням мови)" у вищому навчальному закладі післядипломної педагогічної освіти проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку;

6) схильні до вивчення ІМ вчителі у вищому навчальному закладі післядипломної педагогічної освіти здобувають спеціальність "Мова і література (із зазначенням мови)" і проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку.

У кожному з варіантів іншомовна підготовка має ґрунтуватися на державних стандартах педагога ІМ, а спеціалізація включати спеціальну підготовку до роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Сучасна система підготовки майбутніх педагогів у сфері ранньої іншомовної освіти здійснюється, як правило, у 3-х типах вищих навчальних закладів:

1) у педагогічних коледжах (училищах), які готують учителів початкових класів або вихователів ДНЗ з правом викладання ІМ;

2) у педагогічних (лінгвістичних) університетах (інститутах);

3) на факультетах іноземної філології класичних університетів.

До переліку таких вишів належать: педагогічний коледж Львівського національного університету ім. Івана Франка; Немирівський педагогічний технікум; Лисичанський педагогічний коледж; Сарненський педагогічний коледж; Західноукраїнський коледж "Полісся"; Запорізький педагогічний коледж; Бериславський педагогічний коледж; Богуславський педагогічний коледж ім. І. С. Нечуя-Левицького; Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка; Кременчуцьке педагогічне училище ім. А. С. Макаренка; Донецький інститут соціальної освіти; Стахановський педагогічний коледж ЛНУ ім. Тараса Шевченка; Одеський інститут початкової та гуманітарно-технічної освіти; Ніжинський університет ім. Миколи Гоголя та ін. В цілому, підготовка педагогічних працівників реалізується в 37 ВНЗ III–IV рівнів акредитації та в 41 педагогічному коледжі й училищі України.

Згідно з нормативними документами МОН України (рекомендованої для вищих навчальних закладів Міністерством Програми з англійської мови для професійного спілкування), рекомендаціями Комітету з питань освіти при Раді Європи щодо навчання ІМ (A Common European Framework of Reference 2001), документу Sample Professional Profile of the European Language Teacher, рівень володіння мовою викладача ІМ має відповідати рівню C1 (Vantage professional – просунутий професійно орієнтований) з основної мови та B2 (Effective professional – автономний професійно орієнтований) з другої ІМ; рівень B2 для поєднаної спеціальності (викладач іноземної мови і літератури, наприклад) [7].

Педагог – професіонал, який потребує постійного навчання та самовдосконалення, що можна реалізовувати шляхом перепідготовки, курсів підвищення кваліфікації тощо. Систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників України у сфері раннього навчання ІМ можна збагатити завдяки модернізації методичної підготовки; запровадження короткотривалих та довготривалих курсів підвищення кваліфікації. Зазначимо, що під такими курсами ми маємо на увазі не лише ті, що забюджетовані державою та є "примусовими", але й курси або так звані "літні школи" (Teacher development Summer School), що пропонуються різними організаціями (TESOL, The British Council Ukraine, IATEFL Ukraine, The Institute for Innovative Technologies and the Content of Education). Також існує можливість проходження стажувань у провідних навчальних закладах країн Європи та США за умови участі в грантах. Окремою сходинкою професійного самовдосконалення є інтернет: організації різноманітних вебінарів та он-лайн семінарів і консультацій, під час яких учасники мають змогу обмінюватися власним досвідом і надбаннями. Важливим елементом вище означеного процесу є підвищення комп'ютерної грамотності педагогів, у зв'язку з чим було запропоновано програму "100%", котра передбачає стовідсоткове оволодіння учасниками освітнього процесу комп'ютерною грамотою щонайменше першим рівнем – "користувач" [2].

Отже, проведений аналіз довів, що в існуючих умовах реформування всіх освітніх ланок та євроінтеграції України проблема раннього іншомовного навчання, а відтак і забезпечення цієї сфери відповідними кадрами набула особливої актуальності. Ви рішення означеної проблеми сприятиме ефективній та успішній підготовці дошкільників і дітей молодшого шкільного віку до життя у сучасному суспільстві, формуванню у дітей позитивної мотивації до іншомовного навчання, а також високому рівню показників успішності. Зрозуміло, педагогічна підготовка має виходити із потреб українського дошкільця, враховуючи найкращі вітчизняні й зарубіжні практики.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаємо у дослідженні наступності іншомовного навчання між дошкільною ланкою та початковою школою, а також підготовки відповідного фахового забезпечення цього процесу.

Використані джерела

1. Вакарчук І. Вивчаючи іноземну мову з дитинства – реалізуємо рівний доступ до якісної освіти. Вступне слово на нараді МОН України з питань вивчення іноземних мов у дошкільних закладах та початковій школі загальноосвітніх навчальних закладів / І. Вакарчук // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2009. – № 2. – С. 4–8.12.
2. Жебровський Б. Глибинні реформи у світі: час прискорюватись / Б. Жебровський // Іноземні мови в сучасній школі. – 2012. – № 1 (53). – С. 9–11.
3. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.
4. Лист Міністерства освіти і науки України від 06.12.2007 р. № 1/9-736 "Про перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua
5. План дій щодо поліпшення якості вивчення ІМ у дошкільних навчальних закладах та у початковій школі загальноосвітніх навчальних закладів на 2009–2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ostriv.in.ua/index
6. Роль приватних шкіл в українській освіті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/5242.html>
7. Sample Professional Profile of the European Language Teacher [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europa.educationlanguages>

Тонконог Л. Н.

СОВРЕМЕННАЯ СИТУАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В СФЕРЕ РАННЕГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Автор статьи детально анализирует сложившуюся ситуацию с подготовкой педагогов для сферы раннего иноязычного образования: для дошкольников и детей младшего школьного возраста.

Ключевые слова: подготовка, соответствующее профессиональное обеспечение, раннее иноязычное образование, дети дошкольного и младшего школьного возраста.

Тонконог Л. М.

CONTEMPORARY TEACHER PREPARATION IN THE SPHERE OF EARLY LANGUAGE LEARNING IN UKRAINE

The author of the article provides the in-depth analysis of the up-date situation in the sphere of preparation of early language education teachers which comprises children under school age as well as primary school pupils.

Key words: preparation / education, the corresponding staff provision, early language learning, children under school age, primary school pupils.

Стаття надійшла до редакції 07.05.13

